

Dawid Mielnik, *Motyw wskrzeszenia w biblijnych tradycjach o Eliaszu i Elizeuszu. Porównawcze studium historyczno-krytyczne 1Krl 17,8-24 i 2Krl 4,8-37* (Studia Biblica Lublinensia 17; Lublin: Wydawnictwo KUL 2018). Ss. 317. PLN 29.00. ISBN 978-83-8061-584-7

JAKUB ALTMAN

Sekcja Nauk Biblijnych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: altmanjakub@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1047-5988

W serii Studia Biblica Lublinensia ukazała się monografia dra Dawida Mielnika *Motyw wskrzeszenia w biblijnych tradycjach o Eliaszu i Elizeuszu. Porównawcze studium historyczno-krytyczne 1Krl 17,8-24 i 2Krl 4,8-37*. Autor jest absolwentem teologii, nauk biblijnych, filozofii, edytorstwa i informatyki. W 2017 r. obronił rozprawę doktorską w zakresie nauk biblijnych na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Już na początku należy podkreślić nowatorski charakter pracy i aktualność podjętej tematyki – coraz częściej bowiem, jak się wydaje, współczesna teologia musi mierzyć się z podważaniem prawdy o zmarłych wstaniu i życiu wiecznym. Wobec tych wyzwań monografia D. Mielnika nabiera charakteru apologetycznego.

Recenzowana publikacja składa się z czterech rozdziałów, z których drugi i trzeci wyraźnie przeważają objętością nad pozostałymi. Wywód został poprzedzony wykazem zastosowanych skrótów oraz syntetycznym wstępem, a zamknięty rzeczowym zakończeniem, bibliografią (zawarto w niej wiodącą literaturę naukową, zarówno obcojęzyczną, jak i polską), indeksem źródeł i autorów oraz podsumowaniem w języku angielskim.

Wnikliwa analiza wstępu pozwala stwierdzić, iż autor w sposób kompetentny przedstawia poszczególne etapy badań, umiejętnie porusza się na płaszczyźnie metody historyczno-krytycznej, której dobór wydaje się być trafny i skuteczny. Porównawczy (a więc intertekstualny) aspekt monografii, jakim jest zestawienie narracji o wskrzeszeniu przez Eliasza syna wdowy z Sarepty Sydońskiej (1Krl 17,8-24) z narracją o wskrzeszeniu przez Elizeusza syna Szunemitki (2Krl 4,8-37), zapowiada metodologicznie poprawne, wieloaspektowe zgłębienie dwóch głównych relacji biblijnych dotyczących przywrócenia życia zmarłej osobie. Zarysowany we wstępie problem badawczy oscyluje wokół przekonania starożytnych o nieodwracalnym, niepodważalnym i definitywnym charakterze śmierci człowieka. Związane z nią wskrzeszenia okazywały się być swoistą le-

gitymizacją autorytetu wskrzeszającego (a co za tym idzie „jego” Boga/bogów) i nie zostawiały przestrzeni do dyskusji czy też podważania proklamowanej przez niego nauki. Idąc krok dalej, autor słusznie zadaje pytanie o wiarygodność historyczną oraz wyjątkowość literacką wyżej wymienionych perykop biblijnych, a następnie sugeruje i prognozuje dokonanie wnikliwej analizy najważniejszych pozabiblijnych przekazów, które dotyczą motywu wskrzeszenia. Zdaniem Mielnika należy tu uwzględnić przede wszystkim zależności literackie, religijno-kulturowe oraz teologiczne. W dalszym etapie badań autor przewidział podjęcie próby rekonstrukcji relacji między narracjami 1Krl 17,8-24 i 2Krl 4,8-37, ze wskazaniem na chronologiczne pierwszeństwo jednej z nich bądź odkrycie źródła niezależnego, zewnętrznego.

Rozdział pierwszy monografii jest próbą zbadania literatury pozabiblijnej oraz niektórych tradycji Biblii Hebrajskiej pod kątem występowania motywów powrotu osoby zmarłej do życia. Analiza pozakanoniczna skupia się tu na reprezentatywnych źródłach egipskich, mezopotamskich i kananejskich. Autor skrupulatnie i krytycznie poszukuje inspiracji, wzorów i kontekstu literackiego dla 1Krl 17,8-24 (Eliasz) i 2Krl 4,8-37 (Elizeusz). W swoim dyskursie sięga po mity i eposy, w których m.in. Ozyrys, Inanna czy Baal, przekroczywszy granicę śmierci, ponownie wracają do życia (mit *O Izydzie i Ozyrysie*, baśń *Dwaj bracia*, epos *Zejście Inanny do świata podziemnego*, mit *Baal i Mot*). Na szczególną uwagę zasługują zaprezentowane mitologiczne celebracje o zabarwieniu teatralnym: misteria ozyriańskie oraz mit o Adonisie (adonie; greckie imię bóstwa fenicko-syryjskiego, będącego „spadkobiercą” kultu asyryjsko-babilońskiego boga Tammuzą). W następnej sekcji tego rozdziału, czyli w obszarze tradycji wewnątrzbiblijnych, rzucono światło na rozumienie śmierci, wskrzeszenia i związanej z tym władzy Boga. Została tu zarysowana antropologia Starego Testamentu oraz zawarte w nim wyobrażenia dotyczące śmierci i następującego po niej życia. Czytelnik znajdzie tu wyjaśnienia najważniejszych terminów Biblii Hebrajskiej, używanych do opisu konstytucji psycho-fizycznej człowieka (*bāšār*, *nepeš* i *rûah*). Ponadto Mielnik wskazał w tym miejscu na ważne rozróżnienie obecne w tekstach Starego Testamentu. W sytuacjach, gdy władza Boża pokonuje śmierć biologiczną w sposób definitywny, mowa jest o zmartwychwstaniu, lecz gdy skutek przywrócenia do życia jest tymczasowy, Biblia mówi o wskrzeszeniu. Na tym etapie – jak stwierdza autor – widać już znaczące różnice między 1Krl 17,8-24 i 2Krl 4,8-37 a resztą starotestamentowych tradycji mówiących o powrocie do życia.

Rozdział drugi rozpoczyna szczegółową analizę egzegetyczną perykop o Eliasz i Elizeuszu. Egzegezę w tej części pracy przeprowadzono w dwóch etapach: omówienie legendy prorockiej o rozmnożeniu chleba i oliwy (1Krl 17,8-16) oraz o wskrzeszeniu zmarłego syna wdowy z Sarepty Sydońskiej (1Krl 17,17-24). Autor, zgodnie z założeniami metody historyczno-krytycznej, wnikliwie pochyła

się najpierw nad zagadnieniami literackimi (delimitacja fragmentu; jego fonia; krytyka tekstu; kontekst bliższy i dalszy; rozpoznanie gatunku literackiego, struktury oraz procesu redakcji), następnie podejmuje się rozwikłania problemów egzegetycznych (analiza i interpretacja aspektów literackich, terminologii oraz tła religijno-kulturowego), by ostatecznie uwypuklić teologiczny profil 1Krl 17,8-24 na tle całego cyklu o Eliaszu i Elizeuszu. Być może należałoby ponownie rozważyć rzeczywistą potrzebę umieszczenia w korpusie pracy polskiego przekładu perykop (zarówno w rozdziale drugim, jak i trzecim), ze względu na szeroką jego dostępność. Monografia w profesjonalny, rzeczowy i naukowy sposób bazuje na tekście źródłowym w języku hebrajskim, co samo w sobie już precyzuje i zawęża grono jej odbiorców.

Trzeci segment recenzowanej pozycji pod względem metodologicznym jest tożsamy z rozdziałem drugim. Mielnik, stosując metodę historyczno-krytyczną, ponownie w sposób fachowy prowadzi wywód dotyczący tym razem 2Krl 4,8-37 (przywrócenie do życia syna Szunemitki). Na analizę egzegetyczną składają się tu dwa etapy: legenda prorocka o nadzwyczajnym poczęciu dziecka (2Krl 4,8-17) oraz zjawisko wskrzeszenia zmarłego chłopca przez Elizeusza (2Krl 4,18-37). Autor recenzowanej publikacji wnikliwie bada szlachetne cechy Elizeusza, świadczące o jego profetycznej wyjątkowości, zaangażowaniu społeczno-politycznym i charytatywnym, a doprowadzające do skutecznego, choć tajemniczego, modlitewnego wstawiennictwa proroka u JHWH. Do znamienych cech perykopy zaliczono także teologiczny motyw gościnności, wdzięczności i odpowiedzialności oraz równie ważny profil kobiety – Szunemitki, która odważnie przeciwstawia się trudnościom życiowym.

W czwartym rozdziale wybrzmiewa porównanie głównych pozabiblijnych motywów literackich związanych z wskrzeszeniem osoby zmarłej (rozdział pierwszy) ze starotestamentalnymi tradycjami o przywróceniu do życia, którego dokonują Eliaz i Elizeusz (rozdziały drugi i trzeci). Autor zwrócił uwagę zarówno na aspekty literackie, jak i teologiczny wymiar przebadanych tekstów. Dzięki temu udało się mu uchwycić istotną odrębność formy i treści przekazów biblijnych. Na pierwszy plan wysuwa się tu ich niepodważalny, monoteistyczny charakter, który nie znajduje swojego odpowiednika w przeanalizowanych reprezentatywnych przykładach rodem z Egiptu, Mezopotamii i Kanaanu. Dalsza część badań jest próbą wieloaspektowej analizy porównawczej 1Krl 17,8-24 i 2Krl 4,8-37, ściśle związaną z efektami badań przedstawionych w rozdziale drugim i trzecim. Skrupulatnie przeanalizowano obszerność i formę literacką wyżej wymienionych perykop, etapy ich edycji narracyjnej, zastosowaną terminologię i strukturę oraz kontekst kulturowy i religijny. Zgromadzony materiał naukowy pozwolił autorowi na wyprowadzenie wniosku o istnieniu pierwotnej matrycy literackiej dotyczącej prorockiego rytu wskrzeszenia osoby zmarłej. W związku z powyższym wyjątkowa i niespotykana forma ostatniej redakcji obu

analizowanych starotestamentowych perykop okazuje się być owocem późniejszych teologicznych elaboracji wspomnianej matrycy.

Recenzowaną monografię charakteryzuje naukowy, syntetyczny, precyzyjny i komunikatywny język. Styl prowadzenia wywodu, postawione tezy, zastosowana argumentacja i metody badawcze oraz opis wniosków pozwalają stwierdzić, iż D. Mielnik swobodnie porusza się po polu naukowym. Publikacja odznacza się innowacyjnością, głównie poprzez odważne i rzetelne odniesienie do pozabiblijnych źródeł bliskowschodnich i wskazanie ciekawego ich wpływu na aktualny kształt perykop 1Krl 17,8-24 i 2Krl 4,8-37, co w połączeniu ze studium porównawczym tych fragmentów biblijnych przyniosło obfity owoc teologiczny, będący w swobodnym zasięgu przeciętnego czytelnika.